

NATRAG U MUZEJ!

Sandra Križić-Roban

Institut za povijest umjetnosti
Zagreb

U razvijenom zapadnom svijetu, čije stečevine barem djelomično doživljavamo kao svoje, samo jedna stvar otvara sva vrata povezujući ljude i njihove interese na gotovo svim mogućim razinama. Riječ je naravno o novcu, sredstvu bez kojeg se zamašnjak civilizacije (a time i kulture) zapravo uopće ne može pokretati. Sjajno preuređeni muzeji diljem svijeta, čije interijerno-eksterijerne nadogradnje i novogradnje potpisuju najveća arhitektonska imena, temelje se naizgled na hladno proračunatoj kalkulaciji izraženoj u milijunima novčanica konvertibilnih valuta.

Jedna od najvećih muzejskih ekspanzija našeg doba zacijelo jest ona Solomon R. Guggenheim muzeja, institucije čije je newyorško središte odavno postalo premalenim za izlaganje prestižne kolekcije umjetnina, kao i održavanje niza izložbi koje poput novovjekovnih mega-spektakala privlače stotine tisuća posjetitelja. Direktor Guggenheim fundacije Thomas Krens novac smatra središnjom temom, odnosno pravom stranom suvremene muzejske institucije kao što je njegova. O tome zasigurno svjedoči dogradnja Frank Lloyd Wrightove zgrade u New Yorku, otvaranje preuređene zgrade u SoHo, planovi pregradnje stare carinarnice u Veneciji u svrhu proširenja postojećeg muzeja suvremene umjetnosti, te ekspanzija kako po Americi tako i Europi. Jedan od najzahtjevnijih projekata odgođen je za neko bolje vrijeme: planirani muzej kraj Salzburga u Austriji Hans Hollein zamislio je izdubljenog u živoj stijeni.

Jedna od Guggenheimovih zgrada, za koju je prošle godine postavljen kamen temeljac, gradi se u Bilbaou, glavnom gradu baskijske pokrajine u Španjolskoj. Arhitekturu potpisuje Frank Gehry, jedan od najinteresantnijih arhitekata današnjice, "neobuzdani dečko" (kako ga od milja naziva Philip Johnson) kojem ništa atektonsko nije strano. Gradnju muzeja Guggenheim u Bilbaou u vrijednosti 100 milijuna \$ te još 50 milijuna potrebnih za akvizicije, pokrit će newyorška centrala. A o ostalom će se moći govoriti nakon 1997. godine kada je planirano otvorenje.

Projekti, makete, skice i prostorne simulacije Guggenheimovoga muzeja u Bilbaou bili su prikazani u venecijskoj podružnici muzeja ovoga ljeta, za vrijeme trajanja Biennala. Promocija novog muzejskog prostora prošla je relativno nezapaženo od strane novinara, djelomično i stoga što Guggenheimov muzej nije ugostio nijedno bijenalno zbivanje, čime se, naravno, svrstao postrance intenzivnih umjetničkih događanja. No institucija koja privlači vrlo velik broj posjetilaca zbog sjajnoga stalnog postava zaintrigirala je publiku Gehryjevim projektom, i zasigurno će dio posjetitelja za koju godinu putovati u Španjolsku u potrazi za novim artistskim senzacijama. Različiti novoootvoreni muzeji po svijetu, osim što privlače visokim razinama kolekcija što posjeduju te manje ili više intrigantnim izložbama koje organiziraju, vrlo često revitaliziraju dijelove grada u koje su smješteni. Uz njih se, naravno, veže brojna publika kako domicilnog stanovništva tako i brojnih turista koji muzeje doživljavaju poput Meke. A Gehryjev Guggenheim muzej u Bilbaou jednako će tako potaknuti razvoj okolnih gradskih četvrti, što je povezano sa stimuliranjem ekonomske politike pokrajine.

Gehryjev muzej složena je struktura sastavljena od kriškolikih isječaka dinamično razmještenih "na sve strane", dok je središnji dio, od milja nazvan "cvijetom", zapravo tradicionalna kupola sklopljena od grozdolikih zakrivljenih metalnih dijelova. Svi dijelovi budućeg muzeja oblicima bi trebali korespondirati s gradom, smještenim preko rijeke. Materijali odabrani ovom

prilikom usklađeni su s lokalnom tradicijom, koja komponira građevine u kamenu i metalu. Doduše, ovom prilikom odabran je vrlo suvremen metal - titan, no njegova tamnosiva boja može prizvati u sjećanje brojne povijesne reference. Najvidljiviji dio muzeja bit će visok toranj izveden, odnosno "isklesan" u kamenu poput skulpture. Kao poseban dio kompleksa izvodi se "megagalerija", čiju veličinu sam Gehry uspoređuje s onom nogometnog igrališta. Za taj prostor predviđene su izložbe instalacija te performanci, a artikulirat će ga isključivo golemi svodni prozorski otvori.

Iako će brojni drveni isječci, prikazani na izložbi, svjedočiti o metodi koja volumen zgrade ispituje i na tradicionalan način, posve sigurno uočit će se i utjecaj kompjutorskog projektiranja kojim se ovaj arhitekt koristi ne da bi reducirao sam postupak projektiranja nego da bi svoje projekte učinio "izgradljivijima". Od samog početka Gehry je razvijao izrazito kompleksan i monumentaln niz arhitektonskih asemblaža, zbog čije je plastične složenosti izmišljao i razrađivao brojne rukom radene modele. Pojedine faze tog razvoja mogle su se vidjeti na venecijskoj izložbi, čiji su drveni odsječci bili složeni po prostoru podsjećajući na Schwittersove merzbau konstrukcije. Za njegov izrazito konceptualan rad modeli i crteži su način na koji mnogo brže dolazi do odgovora za kojima traga. No gotovo zastrašujući zahtjevi koje arhitekt postavlja za pojedinu zgradu iziskuju korištenje kompjutorom, pogotovo za simuliranje pokrenutih fasada nepravilnih oblika. Unatoč modelima Gehry je na taj način projektirao Disneyem koncertnu dvoranu u Los Angelesu te zgradu nazvanu "Ginger&Fred", predviđenu za Prag.

Do nedavno se opus Franka Gehryja sastojao od ograničenog broja izvedenih radova, brojnih uglavnom nerealiziranih skica i modela, koji ni teoretski ni oblikovno nisu pristajali uz postojeće trendove. Tijekom sedamdesetih Gehry gradi nekoliko obiteljskih kuća kod kojih sve više eliminira tradicionalne oblike: napušta postojanje čvrstih struktura i prostornih granica restrukturirajući pojedine prostore tako da ih slaže u više slojeva i preklapa po "zakonu suprotnosti". Arhitektonske "poeme" izvedene u betonu, fasade u žbuci i tankim metalnim pločama koncipirane su kao da ne postoji nacrt, a sam Gehry opisuje ih sljedećim riječima: "Koristio sam se pogreškom da bih dezorganizirao. Nisam htio da njihov izgled bude prepoznatljiv.". Njegov je stav da je arhitektura po svojoj definiciji skulptura i to zbog toga jer je trodimenzionalan objekt. A koliko je takav objekt podložan neprestanom ispitivanju vlastite tektonike i postojanosti, možda najbolje dokazuje tvrdnja Jamesa Winesa iz SITE Projects Inc., koji smatra da su prepiljene i razrezane kuće - umjetnička djela kipara Gordona Matte-Clarka - pravi modeli ideje raščlanjenosti oko koje se kreće percepcija današnje arhitekture.

Struktura zgrade oduvijek je bila temeljem postojanja arhitekture; odnos dijelova potencira njezinu slojevitost, ritam i suodnose koji funkcioniraju kao cjelina. Poetičnost suvremene arhitekture odgovara u cijelosti teoretskom razmatranju Jacquesa Derridea, nazvanom "Točka ludosti - arhitektura sada", (odnosno "Bez ludosti - arhitektura sadašnjice", jer francuski izvornik može dvojako protumačiti), no određene ludosti svojstvene su recentnim arhitektonskim zbivanjima, među kojima se ime Franka Gehryja često spominje. Gehryjeve kuće pojednostavljeno se mogu shvatiti kao gipsane kutije obrubljene drvenim okvirima, dok se jeftini industrijski dijelovi vještima - usudila bih se reći kiparskim - oblikovanjem kreću unutar i uokolo prostornih struktura, povezujući ih naizgled na vrlo slobodan način. Projekt Guggenheimova muzeja u Bilbaou podsjeća na nedavno realiziranu Gehryjevu Zgradu umjetnosti Sveučilišta u Toledu (1990.-92.). Dinamičan raspored prostornih struktura obuhvaćen je zajedničkom fasadom koja podsjeća na tvrđavu. Raspored prozora i vrata uvjetovan je prirodnim svjetlom koje, na za ovog autora specifičan način, sudjeluje u modelaciji prostora unutrašnjosti. Dojam zatvorenosti fasade umanjeno je odabirom materijala, tankih bakrenih ploča, na čijim se površinama intenzitet svjetla, doba dana kao i vremenski uvjeti pojavljuju kao njezini aktivni sudionici.

Njegova ekspresionistička estetika zacijelo je prilagodljiva španjolskom tlu, na kojem se stoljećima susreću oblikovne kontradiktornosti. Stoga ne začuđuju zdepaste pravokutne galerije koje je namijenio stalnom postavu Guggenheima, odnosno umjetnicima koji se više "ne mogu braniti". Nasuprot tome, sedam galerija namijenjenih izlaganju djela suvremenih umjetnika mnogo su složenija arhitektonska zadaća, pomoću koje treba olakšati ostvarivanje veza sa stalnim prostorom. U traganju za tim (skrivenim, ali mogućim) vezama, Gehry ističe koliko je uživao u otkrivanju spojeva, za koje se nada da će ih otkriti i posjetioци. Stoga je vjerovati da će ovaj dečko poodmaklih godina i u Bilbaou ostvariti još jedan umjetnički doprinos suvremenoj arhitekturi, uz neizbježan dodir magije bez koje njegove zgrade ne bi mogle zaživjeti na pravi način.

Primljeno: 6.10.1995.

SUMMARY

Back to Museum!

by Sandra Križić Roban

The author offers a review of the project of the new Solomon R. Guggenheim museum which is now under construction in Bilbao, the capital of the Basque Provinces in Spain. The project, which is one of the additions to the Guggenheim Museum's worldwide expansion, was presented during this year's Biennial in Venice and attracted the attention of the public, if not of the press. The building was designed by Frank Gehry, one of the most interesting contemporary architects, and in the author's opinion is going to be an asset to his artistic contributions with the touch of magic to the contemporary architecture. The newly opened museums worldwide, while attracting visitors by the quality of their collections and new artistic sensations, often contribute to the revitalization of their neighborhoods, and it is to be expected in the case of Bilbao, too.

NOVI POSTAV ZBIRKE STAKLA U VICTORIA & ALBERT MUZEJU U LONDONU

Višnja Zgaga
Muzejski dokumentacijski centar
Zagreb

Victoria & Albert muzej u Londonu je vjerojatno najveći i najbogatiji muzej primijenjene umjetnosti na svijetu. Umjetnički predmeti i predmeti obrta i dizajna iz Europe, Amerike, s Dalekog istoka, iz južne Azije i s Bliskog istoka jasno govore o neizmjernom bogatstvu čovjekova kreativnog izraza. Skupljeni na jednome mjestu pod imenima kraljice Viktorije i princa Alberta, koja nepogrešivo asociraju na protagoniste velike kolonijalne imperije novog vijeka, govore - što je za postojanje muzeja važnije - i o pasioniranoj strasti kolekcioniranja i predanosti ljepoti i umjetnosti, što se u Britaniji mjeri već nizom generacija.

Da bi se omogućila prohodnost kroz goleme i raznolike kolekcije (smještene u 150 prostorija), prezentiranje muzejske građe sistematizirano je na dva načina. Pod nazivom Galerije umjetnosti i dizajna obuhvaćeni su predmeti vezani vremenom ili mjestom unutar neke kulture (npr., korejska umjetnost ili američka i europska umjetnost 1800.-1900.), dovodeći tako u relaciju predmet i kulturu koja ga je proizvela. U Galerijama materijala i tehnike (npr., alabaster, oružje ili čipka) obrazlaže se (vizualizira) mijena oblika, funkcija i tehnike u pojedinome materijalu.

Za muzej koji je osnovan 1852. godine i neprekidno radi do danas, svaka promjena i odklon od tradicije predstavlja gotovo revolucionarni čin. No, čini se da je politika muzeja u odnosu na nužnu modernizaciju stalnog postava zauzela dosta pragmatičan stav: obnavljaju se samo određene izložbene cjeline, tako da se ne prekidaju ustaljene aktivnosti i djelatnosti muzeja. Otprilike jednom godišnje otvara se jedan obnovljeni segment, tematski postav. Prošle je godine Victoria & Albert Museum realizirao dva takva postava, izložbe željeza i stakla.

Predmet izložen u sklopu novog stalnog postava Zbirke stakla
Fotodokumentacija: Victoria & Albert Museum, London